

Környezeti tényezők és adottságok hatása a vállalati legjobb gyakorlatok és a teljesítmény kapcsolatára

OTKA beszámoló
(T 76233)

A kutatás célja annak feltárása volt, hogy a) a külső tényezők, illetve adottságok milyen módon és mértékben befolyásolják, hogy a vállalatok milyen legjobb gyakorlatokat választanak és b) a legjobb gyakorlatok adott környezeti feltételek és adottságok mellett mennyire sikeresek.

A kutatás lényegében két fontos tevékenységet ölelt fel. Egyrészt a pályázat címének megfelelő témakört vizsgálta, másrészt egy nemzetközi kérdőíves felmérés legújabb magyarországi fordulójának operatív teendőit végezte el.

Ez utóbbi tevékenységet egyértelmű sikerként könyvelhetjük el, mivel a kutatásban részt vett 21 ország közül a legtöbb kérdőívet Magyarországon sikerült begyűjteni, egyedül az USA előzött meg minket. A hazai eredményekről műhelytanulmány formájában egy gyorsjelentés és egy részletes adatelemzés készült. A kiterjedt hazai adatbázis ténye azért különösen örvendetes, mert a 71 vállalatot tartalmazó magyar adathalmaz komolyabb statisztikai elemzéseket is lehetővé tesz. Ugyancsak további érték az adatgyűjtés és alapelemzés terén, hogy egy erdélyi PhD hallgatóval együttműködve a romániai és magyar vállalatok termelési stratégiáját is összehasonlíthattuk. Erről összehasonlító gyorsjelentés formájában és egy minőségre fókuszáló cikk keretében is számot adtunk.

A kutatás kapcsán fontos eredményként könyvelhető el, hogy a témában „Operations strategy and context” címmel egy különszám társszerkesztői feladatát is elláttam, ami a téma terjedését és fontosságát mutatja, az meg külön megtiszteltetés, hogy erre a szerepre elfogadtak. A különszám az International Journal of Operations and Production Management (A kategória) hasábjain 2011 májusában jelent meg.

Ami a kutatási tevékenységet illeti, az három fő fókusz köré épült: 1) A lean menedzsment eredményességét befolyásoló tényezők vizsgálata, 2) a nemzeti szintű versenyképesség hatása a szolgáltatósodásra és a vállalati szintű globalizációra, 3) a legjobb gyakorlatok és az üzleti eredményesség kapcsolata bizonyos kontingencia tényezők befolyása alatt.

1) A lean menedzsment kapcsán elsődleges és másodlagos forrásból származó esettanulmányok segítségével vizsgáltuk, milyen környezeti tényezők segítik, illetve hátráltatják a lean menedzsment bevezetését és sikerességét hazai és külföldi vállalatoknál. Eredményeinket egy könyv alakban megjelent tanulmány formájában publikáltuk. A lean menedzsment és az üzleti teljesítmény kapcsolatát nemzetközi adatbázisunk segítségével is megvizsgáltuk. Ez a Vezetéstudományban jelent meg. Elemeztük még – ugyancsak a nemzetközi kutatás alapján – a készletforgás, mint fontos teljesítménymutató és a lean menedzsment összefüggéseit. Erről az International Journal of Production Economics-ban publikáltunk. Ugyancsak ebben a lapban jelent meg az egyik hazai vállalatnál készített felmérésünk elemzése is, amelyben azt néztük, vajon milyen hatást gyakorol a lean bevezetése az üzemben dolgozó munkásokra. Összességében e kutatási irány fő mondanivalója, hogy a lean menedzsmentnek egyértelműen pozitív a hatása az operatív teljesítményre, az üzleti teljesítménnyel való kapcsolatát azonban számos olyan egyéb tényező befolyásolja (például a piac dinamikája, a kapacitástartalékok szintje, a vevővel való

kapcsolat szorossága, a termék jellege), amelyek miatt egyértelműen nem lehet pozitív kapcsolatot kimutatni. Ugyancsak fontos eredmény, hogy a lean menedzsmentben valódi áttörést csak a munkások bevonásával lehet elérni.

2) A szolgálatosodással és globalizációval foglalkozó kutatási irány tulajdonképpen a termelési stratégia két új fejlődési irányzata. A szolgálatosodás – azaz a termelővállalatok elmozdulása a szolgáltatások irányába elsősorban a vevőknek nyújtott komplex termék-szolgáltatáscsomagban hoz változásokat, és egészen új üzleti modelleket eredményez. A globalizáció pedig a mindennapi működést változtatja meg.

E vonatkozásban is több publikációnk jelent meg. Vizsgáltuk, hogy a szolgálatosodás, mint legújabb gyakorlat mennyire függ a vállalatok ellátási láncban elfoglalt pozíciójától (Journal of International Business and Economics), és vizsgáltuk az adott ország hatását is a szolgálatosodás jellegére és eredményességére (ez utóbbi témában még nincs elfogadott publikációnk, de A kategória a cél). Az eredmények alapján az ellátási lánc pozíció jelentősen befolyásolja, hogy milyen jellegű a szolgáltatáscsomag, amit a vállalat termékeivel együtt kínál. Ugyancsak kiderült, hogy az ország fejlettségétől nagymértékben függ, hogy a szolgáltatások irányába fordulás mennyire eredményes stratégia.

A globalizáció kapcsán egyelőre még csak konferencia megjelenéseim vannak. Ezek egyikében elemeztem, hogy az időalapú verseny hogyan és milyen mértékben befolyásolja, milyen közéről választ a vállalat magának beszállítót, illetve vevőt. Egy másik előadásban pedig azt vizsgáltam, hogy a globalizáció mértéke és iránya milyen kapcsolatban áll az ország fejlettségével, és a globalizálódás szintje kapcsolatba hozható-e a vállalatok termelési stratégiájával, illetve gyakorlatával. Triviálisnak nevezhető az átfogó válasz, hogy természetesen a globalizáció átalakítja az időalapú verseny eszközeit, és jelentős kapcsolatok léteznek az országok fejlettsége és a vállalatok globalizációs szintje, valamint termelése között. A részletesebb eredmények között azért vannak ennél érdekesebb eredmények is.

3) A harmadik témakör, illetve megközelítés különlegessége, hogy igyekszik nemcsak egy-egy termelési gyakorlatot kiemelni, hanem többet egyszerre vizsgál, hogy egy-egy külső tényező teljes működésre gyakorolt hatása elemezhető legyen. Ily módon vettük számba a vállalati méret és a földrajzi fókusz, illetve a technológiai változás sebességének hatását összesen három konferencia előadás formájában, a piaci dinamika és a piaci verseny befolyását az egyes termelési gyakorlatok használatára és a használat eredményességére (Society and Economy). A kontingenciátényezők hatásának témájában már elkészült egy megvitatás előtt álló műhelytanulmányunk is. Ez Matyusz Zsolt PhD hallgató PhD disszertációjának alapját képezi, amit terveink szerint 2012 januárjában nyújt majd be védelemre. E kutatási vonal fő eredménye, hogy a kontingencia tényezők összességében döntően, de külön-külön nézve különböző mértékben befolyásolják nemcsak az egyes gyakorlatok használatát, de a használat eredményességét is. Például a vállalatméret hatása nagyon látványos, ugyanakkor a piaci dinamika és a piaci verseny, vagy a földrajzi fókusz (hazai vagy nemzetközi) közvetlenül nem befolyásolja jelentős mértékben az egyes gyakorlatokat.